

Vallatorp i Kärrbolandet

Schaktning i närhet av en stensättning

Arkeologisk utredning etapp 2

Fornlämning L2003:2318
Vallatorp 2:2
Kärrbo socken
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Christian Gatti

Vallatorp i Kärrbolandet

Schaktning i närhet av enstensättning

Arkeologisk utredning etapp 2

Fornlämning L2003:2318

Vallatorp 2:2

Kärrbo socken

Västerås kommun

Västmanlands län

Västmanland

Christian Gatti

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2022

Samtliga foton av Christian Gatti.

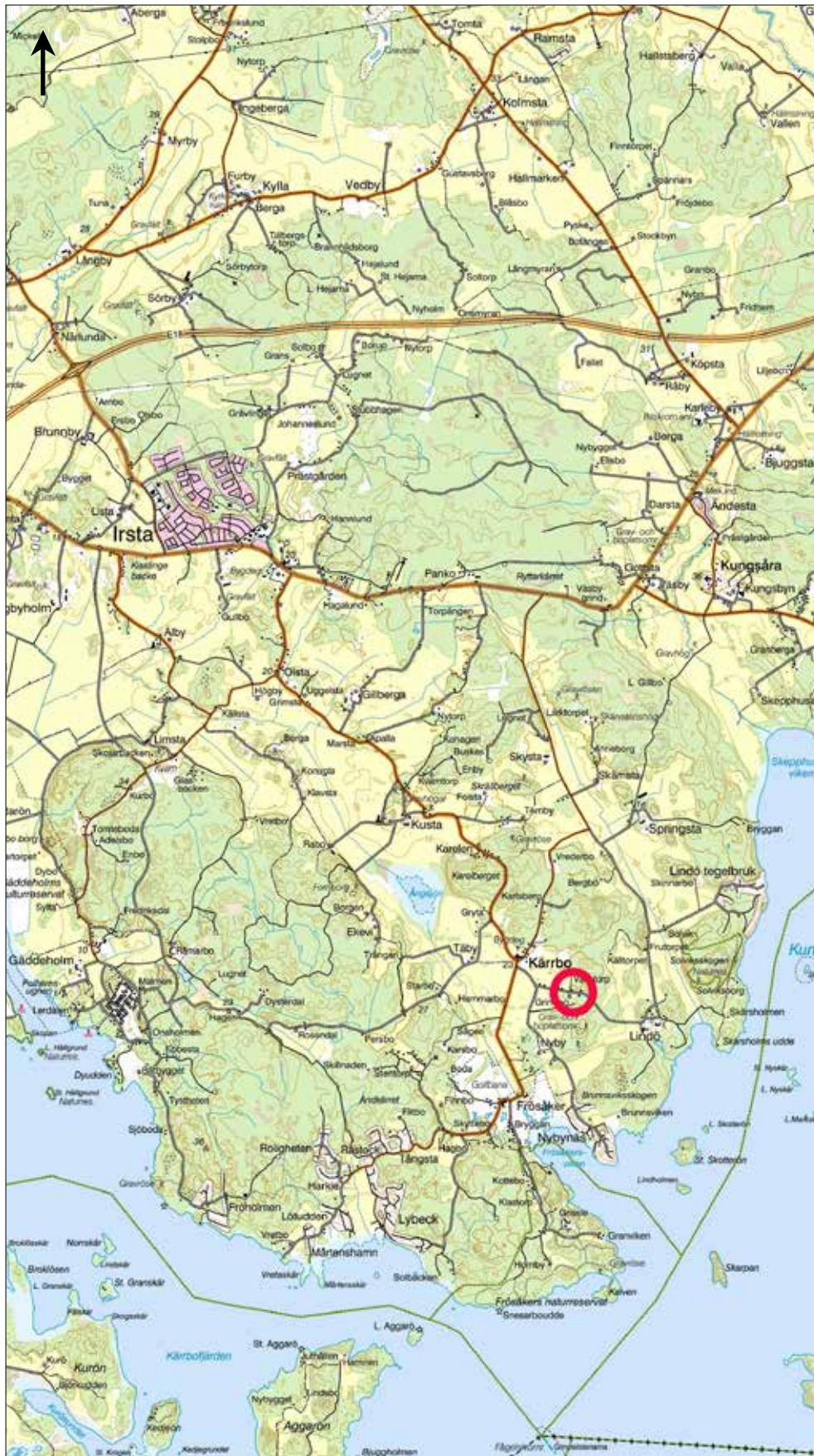
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 991823.

ISBN 978-91-8041-070-0

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Målsättning och metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Undersökningsresultat	9
Stensättning L2003:2318	9
Referenser	12
Kart- och arkivmaterial	12
Litteratur	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13
Bilagor	14
Bilaga 1. Schakttabell	14

Figur 1. Utdrag ur digitala Terrängkartan. Platsen för den arkeologiska utredningen är markerad med en röd ring. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Inför eventuell nybyggnation på en privattomt i Kärro socken, Västerås kommun, genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk utredning etapp 2 (figur 1). På tomten, Vallatorp 2:2, fanns stensättning L2003:2318 som kunde påverkas av arbetsföretaget. Genom schaktgrävning skulle nya lämningar eftersökas. I uppdraget ingick även en uppdatering av stensättningens status i Kulturmiljöregistret (KMR).

Vid schaktning påträffades inga nya lämningar. Läget för stensättning L2003:2318 är korrigerat i KMR.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har på uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län genomfört en arkeologisk utredning etapp 2 inom fastigheten Vallatorp 2:2, Västerås socken och kommun, Västmanlands län. Inom fastigheten finns en känd fornlämning i form av stensättning L2003:2318.

Undersökningen genomfördes 5 maj 2022. Den arkeologiska undersökningen bekostades av Länsstyrelsen i Västmanlands län som en egeninitierad utredning och genomfördes med anledning av att fastighetsägaren planerar att uppföra ett nytt bostadshus inom den rubricerade tomten.

Målsättning och metod

Syftet med det arkeologiska uppdraget var att reda på om fornlämningar berördes av ett planerat arbetsföretag. Utredningen skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet. Inom uppdraget ingick även att göra en revidering/uppdatering i Fornreg av stensättningen L2003:2318.

Resultaten från utredningen skulle kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder och skulle kunna användas som underlag i exploatörens planering.

Uppdraget påbörjades med en okulär besiktning av den aktuella fastigheten. Det konstaterades att den västra delen av tomten var både trädbevuxen men att den också innehöll rikligt med spräng- och åkersten då det nyttjats som dumpplats, ett resultat av det omkringliggande jordbruket. Denna del av tomten var obebyggd. Den östra delen av tomten var däremot bebyggd och flera småbyggnader fanns uppställda.

Stensättning L2003:2318 söktes på de angivna koordinaterna som angavs i Fornreg utan framgång. På platsen fanns visserligen sten men den var upplagd där på senare tid.

Med hjälp av grävmaskin med planskopa upptogs schakt där det var topografiskt möjligt. Sammanlagt avbanades drygt 45 m² fördelat på sex schakt. All plandokumentation gjordes med RTK-GPS. Schakt beskrevs och övrig dokumentation gjordes med hjälp av digitala fotografier. Schakten lades igen efter dokumentation.

Topografi och fornlämningsmiljö

Fastigheten Vallatorp 2:2 omfattade totalt cirka 2 700 m², emedan utredningsområdet utgjordes av ett drygt 1 500 m² stort område inom den östra delen av fastigheten. Stensättning L2003:2318 ligger enligt Fornreg inom den västra delen av fastigheten som var både trädbevuxen och blockrik.

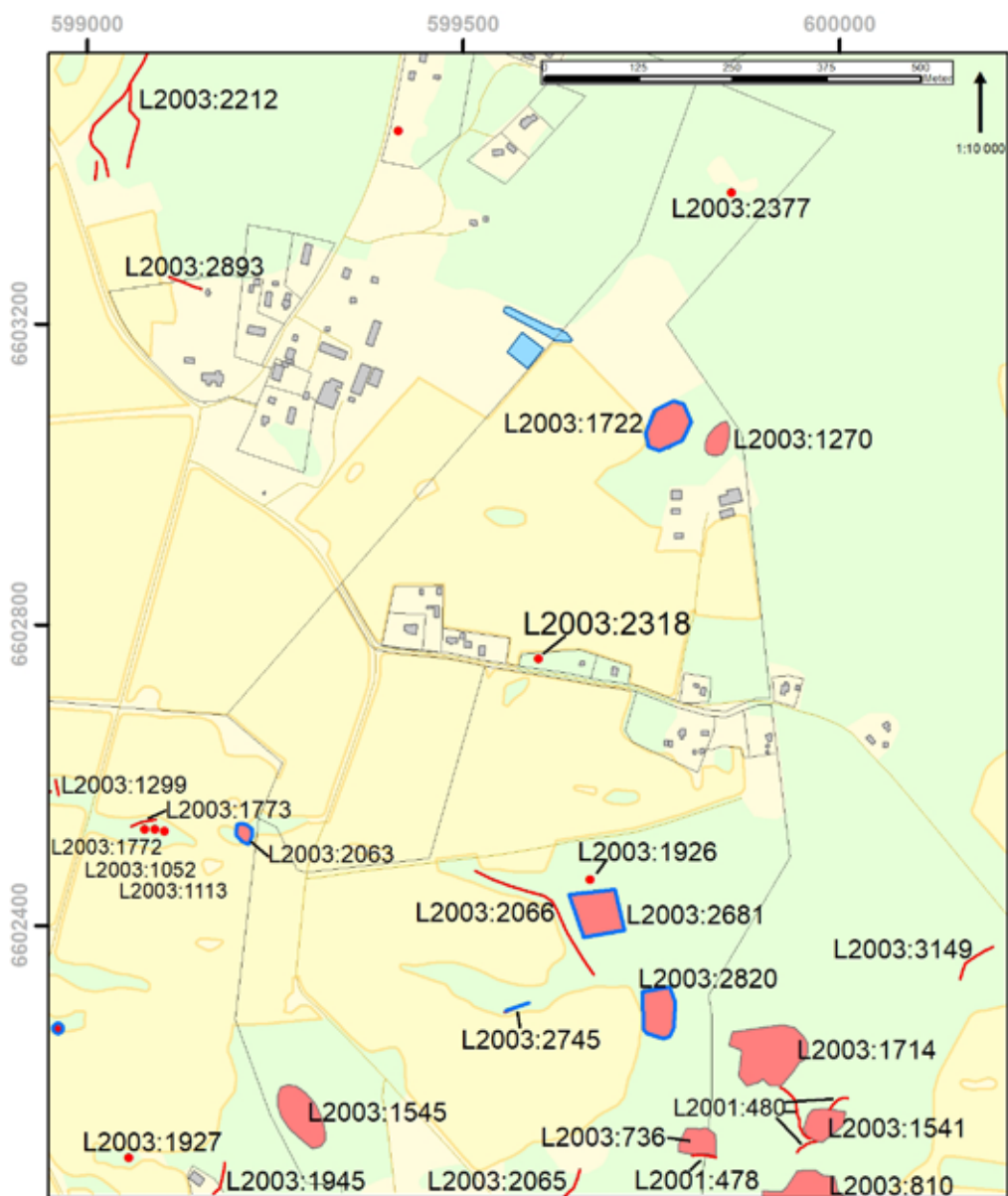
Fastigheten är placerad på ett impediment bestående av ändmorän som löper i Ö–V riktning på en höjd av cirka 20 m ö.h (figur 2). Inom fastigheten finns en höjdskillnad av cirka 2 meter. Undergrunden består av morän och lera. Söder och norr om fastigheten är åkermark med enstaka blockrika impediment. Åkrarna används för närvarande som beteshagar. En grusväg löper söder om och parallellt med fastigheten.

Kärrbo socken är rik på fornlämningar från främst brons- och järnålder. Bronsåldern karakteriseras genom bl.a. en stor mängd rösen, skärvstenshögar, vilka är boplatsindikatorer och hållristningar (Löthman 1994). Järnålderns lämningar representeras bland annat av ensamliggande gravar, gravfält, stormannamiljöer och tre fornborgar. I socknen finns två stormannagårdar med platåformiga hus och vid Råmarbo har spår efter avancerat metallhantverk påträffats (Hallgren 2011).

I fastighetens närområde återfinns i nordväst hägnader och hägnadssystem i form av stensträngar (L2003:2212, L2003:2893) och i nordnordost hållristningar i form av skålgropar och rännor (L2003:2377). Cirka 300 meter mot nordnordost finns ett gravfält med nio stensättningar (L2003:1270) och ett område med fossil åkermark (L2003:1722). På ungefär samma avstånd och längre bort från sydväst till sydöst återfinns en ansamling lämningar. Dessa utgörs av stensättningar (L2003:1052, L2003:1113, L2003:1772, L2003:1926, L2003:1927), hålväg (L2001:478), stensträngar (L2003:1299, L2003:1773, L2003:1945, L2003:2065, L2003:2066, L2003:2745, L2003:3149) och stensträngssystem (L2001:480), stenröjda ytor (L2003:2063, L2003:2820, L2003:2681), boplatsområden (L2003:1541, L2003:1714), grav- och boplatsområde (L2003:736) samt gravfält (L2003:810, L2003:1545). Tillsammans tycks lämningarna utgöra en sammanhängande förhistorisk miljö (figur 3).

Figur 2. Fastigheten Vallatorp 2:2 sedd från väst. Notera höjdskillnaden mellan tomten och vägen.

Figur 3. Undersökningsobjektet centralt på bilden och de omgivande lämningarna enligt Kulturmiljöregistret (KMR). Utsnitt ur den digitala fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Undersökningsresultat

Stensättning L2003:2318

Enligt Fornreg skulle stensättning L2003:2318 ligga inom tomten, på koordinaterna N6602754, E599600. Inprickningsmetoden var manuell med ett medelfel av 10 meter. Beskrivningen av stensättning L2003:2318 i Fornreg löd som följande: *Stensättning, närmast rund, 3.5 m diam och 0.25 m b. Fyllning, täckt med löv, av 0.2-0.5 m st stenar. Kantkedja, 0.2-0.25 m b, av 0.3-0.5 m l stenar. Tydligast i Ö och V, där den förefaller rak, varför anläggningen ursprungligen kan ha varit kvadratisk eller rektangulär.*

På de anvisade koordinaterna fanns en del recent upplagd sten men ingen stensättning. En mindre körväg in på tomten delade fastigheten i två delar. Strax väster om vägen låg stensättning L2003:2318, cirka 14 meter öster om ovan nämnda position. Den nya positionen blir därmed N6602752, E599613 (figur 4 och 7).

Beskrivningen av stensättningen kommer efter besiktning och inmätning att ändras till: *Stensättning, oval 4,5×3,5 meter och 0,25 meter hög. Fyllning, täckt med grässvål och delvis stenfylld med 0,2–0,5 meter stora stenar. Kantkedja, 0,2–0,25 meter hög av 0,3–0,5 meter stora stenar. En del stenar tycks vara upplagda mot stensättningens norra delar under senare tid.*

I och med ett tidigare yttrande av Länsstyrelsen att byggnation inte fick ske närmare än 30 meter från fornlämningen, ändrades förutsättningarna för fastighetsägaren och för det arkeologiska uppdraget.

Fastighetsägaren närvarade vid den arkeologiska utredningen och presenterade en byggplan, där utöver bostadshus fanns planer för att bygga ett garage, markbädd, slamavskiljare, en ny uppfart och eventuellt en vattenbrunn. Allt utom bostadshuset och brunnen skulle byggas inom den nu oanvända västra delen av tomten (figur 5). Det redovisades även att jordmassor hade lagts på olika delar av tomten, oklart var.

Väl på plats, bestämdes att schaktning skulle utföras men med vissa reservationer. Detta beroende på stensättning L2003:2318:s nya placering, vilket skulle hindra uppförandet av ett bostadshus på den planerade platsen då avståndet till stensättningen blev mindre än 30 meter. Tre av schakten grävdes i anslutning till den planerade platsen för bostadshuset (figur 6) och ytterligare tre schakt grävdes inom den västra delen av tomten där övriga anläggningar och garage skulle uppföras. Byggnation inom den västra delen påverkas också i hög grad av avståndet till stensättningen.

Inga anläggningar framkom vid avbaning, men i schakt S4 fanns omrörda massor i matjorden, enstaka eldpåverkade stenar blandat med stora kolbitar och sotig jord. Fynd i form av recenta krukfragment och tegel påträffades i tre av schakten (S1, S2 och S6). Dessa föremål togs inte till vara.

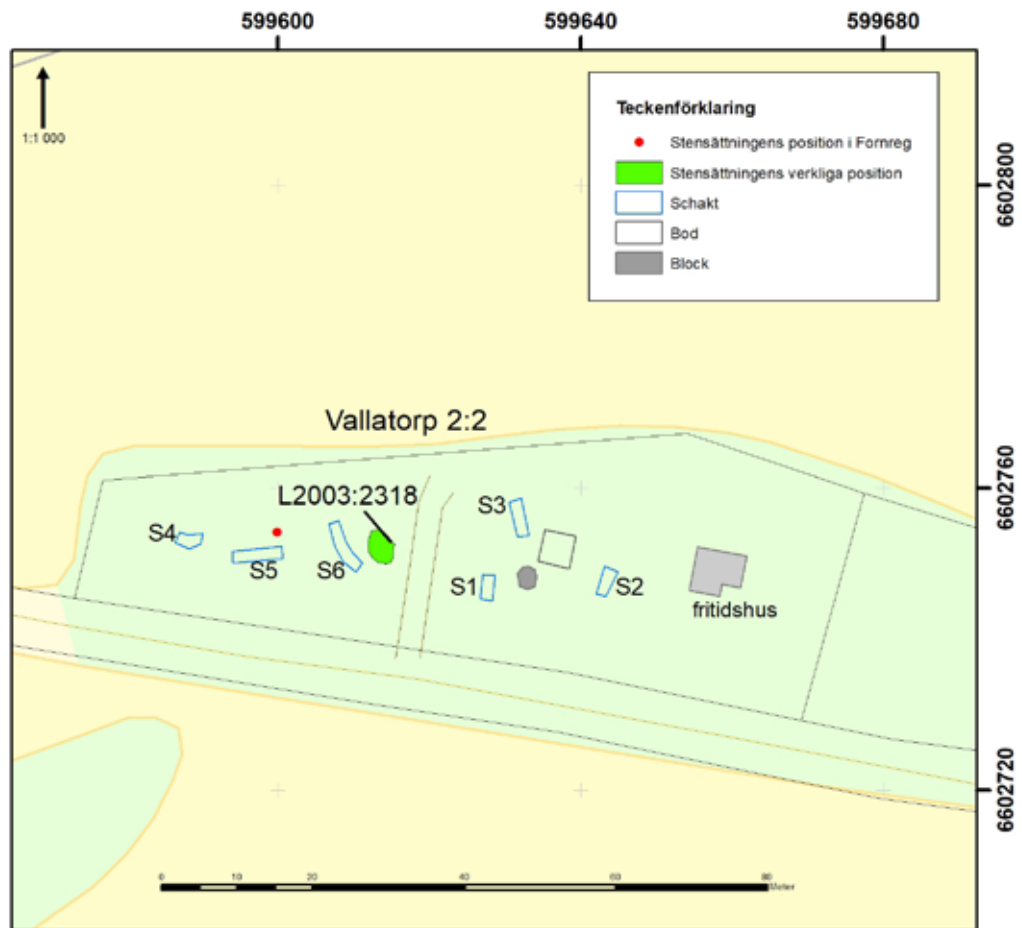
Figur 4. Stensättning L2003:2318 från sydost.

Figur 5. Tomtens västra del, belamrad med stenblock och delvis trädbevuxen efter viss anverkning. Bilden är tagen från väst.

Figur 6. Verktygsboden och ytan (till vänster) där bostadshuset planeras att uppföras. Vy från sydväst.

Figur 7. Schaktplan. Skala 1:1 000.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Digitala Fastighetskartan
Digitala Terrängkartan
Kulturmijöregistret (KMR)

Litteratur

- Hallgren, A–L. 2011. Arkeologiska undersökningar utefter en ny VA-ledning på Kärrbolandet – bland annat av en gårdslämning med vendeltida bronsgjuteriverksamhet. Irsta och Kärrbo socknar, Västerås kommun, Västmanlands län. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2011:21.
- Löthman, L. 1994. Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering i Västmanlands län 1988–90. Årsskrift Västmanlands läns fornminnesförening och Västmanlands läns museum 71, s. 9–33.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM22004
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-5915-2021, 2022-02-07
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk utredning etapp 2
<i>Undersökningsperiod:</i>	5 maj 2022
<i>Personal:</i>	Christian Gatti
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Kärrbo
<i>Fastighet:</i>	Vallatorp 2:2
<i>Fornlämning:</i>	L2003:2318
<i>Fastighetskartan:</i>	66F 0JS Gäddeholm
<i>Koordinater:</i>	N6602752 E599587
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	–

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Längd, m	Djup, m	Beskrivning	Underlag
1	3,5×1,6	0,30–0,35	Grävdes i övre delen av ändmorän. Översta skiktet utgjordes av ett par centimeter vegetation, därefter brunjord med inslag av sten i olika storlek. Fynd i form av krukskärvor och tegel.	morän
2	3,6×1,6	0,30–0,40	Grävdes i lägre del av ändmorän, i norrlutning. Översta skiktet utgjordes av ett par centimeter vegetation, därefter brunjord med inslag av sten i olika storlek. Fynd i form av krukskärvor och tegel.	siltig lera
3	4,8×1,6	0,30	Grävdes i lägre del av ändmorän, i svag norrlutning. Översta skiktet utgjordes av ett par centimeter vegetation, därefter brunjord med enstaka stenar, i botten beige silt.	siltig lera
4	3,2×1,6	0,30–0,35	Grävdes i övre delen av ändmorän. Översta skiktet utgjordes av ett par centimeter vegetation, därefter brunjord med enstaka stenar samt eldpåverkade stenar, kol och sotig mörk jord, under denna framkom brun morän.	morän
5	6,5×1,6	0,30	Grävdes i övre delen av ändmorän. Översta skiktet utgjordes av ett par centimeter vegetation, därefter brunjord med inslag av sten i olika storlek som sedan övergår till brun morän.	morän
6	7×1,6	0,30–0,40	Grävdes i övre delen av ändmorän strax väster om stensättning. Översta skiktet utgjordes av ett par centimeter vegetation, därefter brunjord med inslag av sten i olika storlek som sedan övergår till siltig brun morän. Fynd i form av tegel.	morän